

WKŁAD DO RAPORTU KOMISJI EUROPEJSKIEJ NA TEMAT RZĄDÓW PRAWA (2021)

INFORMACJE OGÓLNE

STRONA ORGANIZACJI

<https://siecobywatelska.pl/>

NUMER ORGANIZACJI W REJESTRZE PRZEJRZYSTOŚCI/KRAJ CZŁONKOWSKI/KONTAKT

42454266028-07 Polska

Katarzyna Batko-Tołuć biuro@siecobywatelska.pl

INFORMACJA O ORGANIZACJI

Sieć Obywatelska Watchdog Polska działa na rzecz przejrzystości w sferze publicznej, dobrego rządzenia i rozliczalność władzy w Polsce. Można to osiągnąć dwojako - uświadamiając obywatelom ich prawa i wpływając na sposób, w jaki władze prowadzą swoje działania. Nasza organizacja korzysta z obu sposobów.

Organizacja została utworzona w 2003 roku przez aktywnych obywateli działających na terenie całej Polski. Ważną częścią naszej tożsamości i filozofii pracy jest stały kontakt z obywatelkami i obywatelami. Nieustannie pracujemy również nad docieraniem do nowych osób, oferując im edukację, wsparcie prawne i wzmacniając ich poczucie sprawczości. Z drugiej strony, organizacja odgrywa ważną rolę w rozliczaniu władz różnych typów na wszystkich poziomach - krajowym, lokalnym i europejskim.

Na początku 2021 roku w Polsce nie ma skutecznego systemu ochrony praw człowieka.

Trybunał Konstytucyjny zamienił się w przydatne usprawiedliwienie dla trudnych decyzji rządzącej większości lub hamowanie działania ustaw, które rządząca większość stanowi wyłącznie w celu poprawienia swojego wizerunku.

Innym problemem w zakresie ochrony praw jest zależność prokuratorów od Ministra Sprawiedliwości, który jest jednocześnie Prokuratorem Generalnym. Pozwala to wstrzymać śledztwa przeciwko osobom związanym z rządzącą większością i oskarżyć tych, którzy są w opozycji.

Sądownictwo zostało ostatecznie zniszczone. Istnieją dwa równoległe systemy. Jeden oparty na Konstytucji i nowy, w którym z naruszeniem Konstytucji ponownie wybrano Krajową Radę Sądownictwa (kadencja poprzedniej została zakończona). W Sądzie Najwyższym funkcjonuje Izba Dyscyplinarna, której kształt jest kwestionowany w świetle Konstytucji. Komisja Europejska złożyła skargę do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości, ponieważ taka sytuacja zagraża niezawisłości sądownictwa w Polsce, a tym samym spójności UE. ETS zawiesił postępowanie dyscyplinarne Izby. Jednak Izba nadal rozpoznaje sprawy dotyczące immunitetu, twierdząc, że zabronione jest jedynie rozpoznawanie spraw dyscyplinarnych.

Do wszystkich tych problemów systemowych można dodać inne, takie jak uczynienie telewizji publicznej narzędziem propagandowym, narastające kumoterstwo i nadużywanie środków publicznych na wsparcie członków obozu politycznego Prawa i Sprawiedliwości (np. dystrybucja funduszy na odbudowę po COVID-19), ograniczenia praw w związku z COVID-19.

W 2021 r. mamy również do czynienia z masowym atakiem na wolność słowa i informacji. To dziedzina, która nas bezpośrednio interesuje. W pierwszej kolejności państwowy Orlen kupił wszystkie media regionalne (grudzień 2020). Następnie Minister Sprawiedliwości przygotował projekt ustawy o wolności mediów (styczeń 2021 r.), który przypomina zasady cenzury. Następnie przygotowano nową ustawę nakładającą wysokie podatki na media (luty 2021). W styczniu i lutym 2021 r. w parlamencie procedowane były dwie ustawy ograniczające jawność. W lutym 2021 r. do Trybunału Konstytucyjnego wpłynął wniosek Pierwszej Prezes Sądu Najwyższego (również wybranej z pewnymi wątpliwościami) z wnioskiem o zbadanie, czy przepisy ustawy o dostępie do informacji dotyczące ograniczeń w ochronie prywatności funkcjonariuszy publicznych są zgodne z Konstytucją.

Nasze organizacje stawiają na wolność informacji, gdzie jesteśmy wiodącą i najsilniejszą organizacją w Polsce mającą kontakt z ludźmi z branży. Jesteśmy również ważnym aktorem w zakresie przeciwdziałania korupcji i wolności słowa.

W kilku innych tematach często odgrywamy rolę pośrednika. Ponieważ jesteśmy aktywni na poziomie lokalnym i centralnym, staramy się wyjaśniać naszym zwolennikom i odbiorcom różne „centralne” tematy. Z drugiej strony uwrażliwiamy naszych partnerów na szczeblu centralnym na lokalne potrzeby. Odegraliśmy rolę koordynatora w kampanii wyłaniania obywatelskiej kandydatki na stanowisko Rzeczniczki Praw Obywatelskich <https://naszrzecznik.pl/>. W ciągu najbliższych dwóch lat wraz ze Stowarzyszeniem 61 będziemy pracować nad ułatwieniem współpracy różnych organizacji społeczeństwa obywatelskiego działających na rzecz demokracji.

II. ZAPOBIEGANIE KORUPCJI

A. INSTYTUCJE I ROZWIĄZANIA SŁUŻĄCE PREWENCJI I ŚCIGANIU KORUPCJI

Centralne Biuro Antykorupcyjne – jedyna instytucja powołana wyłącznie w celu zwalczania korupcji

- około 1300 pracowników
- budżet na 2021 rok to 211 289 000 złotych. Około 47 mln. euro
- działa na podstawie ustawy
- może prowadzić śledztwa dotyczące konkretnego przestępstwa, analizy systemowe i czynności kontrolne w instytucjach.

Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego

- rozpoznaje, zapobiega i wykrywa przestępstwa, w tym przestępstwa korupcyjne osób pełniących funkcje publiczne, jeżeli może to godzić w bezpieczeństwo państwa
- budżet w 2021 rok to 631 586 000 złotych. Około 140 mln. euro

Ponadto jest wiele instytucji mających w swoich zadaniach jakąś formę zwalczania korupcji, czasem w stosunku do wybranych grup funkcjonariuszy państwa:

- **Policja** - prowadzi postępowania w sprawach o przestępstwa korupcyjne, w tym również popełnione przez własnych funkcjonariuszy i pracowników;
- **Służba Kontrwywiadu Wojskowego** – wykrywa przestępstwa korupcyjne popełniane przez żołnierzy pełniących czynną służbę wojskową, funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego i Służby Wywiadu Wojskowego oraz pracowników Sił Zbrojnych RP i innych jednostek organizacyjnych Ministerstwa Obrony Narodowej (MON), o ile mogą zagrażać bezpieczeństwu lub zdolności bojowej Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej lub innych jednostek organizacyjnych MON;
- **Żandarmeria Wojskowa** - prowadzi postępowania o przestępstwa korupcyjne popełniane m.in. przez żołnierzy, pracowników oraz osoby przebywające na terenie lub obiektach jednostek wojskowych;
- **Straż Graniczna** - prowadzi postępowania w sprawach o przestępstwa korupcyjne popełniane przez osoby będące funkcjonariuszami lub pracownikami SG w związku z wykonywaniem czynności służbowych;
- **Krajowa Administracja Skarbowa** – prowadzi sprawy związane z łapownictwem, nadużyciem uprawnień i płatną protekcją w związku z wykonywaniem czynności służbowych przez jej funkcjonariuszy i inne osoby zatrudnione;
- **Najwyższa Izba Kontroli** – kontroluje instytucje publiczne pod kątem legalności, gospodarności, celowości i rzetelności. Może to przyczyniać się do wykrywania korupcji;
- **Audyt wewnętrzny** - urzędy administracji publicznej przeciwdziałają korupcji przez komórki kontroli wewnętrznej oraz audytu wewnętrznego.

PREWENCJA

20. PRZEJRZYSTOŚĆ PROCESÓW DECYZYJNYCH (W TYM DOSTĘP DO INFORMACJI, LOBBING, OSWIADCZENIA MAJĄTKOWE, PRZEJRZYSTOŚĆ FINANSOWANIA PARTII POLITYCZNYCH)

DOSTĘP DO INFORMACJI W ZAKRESIE TWORZENIA PRAWA, LOBBING

Informacje dotyczące tworzenia prawa są jawne od momentu, gdy pojawia się koncepcja założeń do ustawy lub ustawa. Wtedy – jeśli jest to proces dziejący się na poziomie rządowym – informacje

pojawiają się na stronie <https://legislacja.gov.pl/>. Jeśli projekt przygotowują Sejm lub Senat, projekt pojawia się na portalach tych instytucji. Jeśli projekt szykuje Prezydent, po przygotowaniu pojawia się on na portalu sejmowym.

Dostęp do wiedzy o tym kto wpływa na prawo na wcześniejszych etapach, kto spotyka się z decydentami oraz kto proponuje konkretne rozwiązania jest znacząco utrudniony i nie zawsze dostępny na wniosek o informację.

Dzieje się tak po pierwsze dlatego, że instytucje nie dokumentują swoich działań. Sieć Obywatelska Watchdog Polska wielokrotnie zwracała się do ministerstw o lepsze informowanie o spotkaniach ministra, spotkaniach pracowników ministerstwa z osobami z zewnątrz (okrągłych stołach, grupach eksperckich, grupach roboczych itp.), podawanie do wiadomości publicznej notatek ze spotkań tych grup. Jak podają ministerstwa w odpowiedziach na nasze wnioski - nie wszystkie spotkania są w kalendarzu odnotowywane, spotkań w ministerstwie odbywa się wiele każdego dnia i trudno nad tym zapanować, notatki często nie są sporządzane.

Jednocześnie wiele trudności napotyka otrzymywanie informacji związanych z tworzeniem prawa na wniosek o informację publiczną. Od 2012 roku w orzecznictwie sądów administracyjnych pojawia się kategoria „dokumentu wewnętrznego”, „technicznego” lub „roboczego”. Choć art. 61 ust. 3 Konstytucji RP reguluje prawo do informacji zgodnie z art. 10 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka wprowadzając możliwość ograniczania prawa do informacji wyłącznie ze względu na „określone w ustawach ochronę wolności i praw innych osób i podmiotów gospodarczych oraz ochronę porządku publicznego, bezpieczeństwa lub ważnego interesu gospodarczego państwa”, prawo zaczęło być ograniczane na podstawie uznawania przez sądy, że konkretne dokumenty nie są informacją publiczną, a zatem nie dotyczą ich te ograniczenia. W wyniku takich wyroków obywatele nie mieli dostępu:

- do maili, w których ustalano zmiany w ustawie o informacji publicznej (2011 rok)
- opinii konstytucjonalistów, którzy mieli wskazywać na konstytucyjność reformy OFE (co było podstawą do podpisania przez Prezydenta RP tej reformy w 2011 roku)
- Kalendarza osoby pełniącej funkcję Prezesa Trybunału Konstytucyjnego, która spotykała się z prezesem Partii rządzącej (2019)
- Nagrań z kamer Straży Marszałkowskiej w Sali Kolumnowej w 2016, gdy być może nie było kworum, a te nagrania pozwalałyby to potwierdzić lub zanegować.

Największym problemem jest to, że zarówno w postępowaniu podmiotów zobowiązanych, jak i sądów administracyjnych, jest coraz więcej uznaniowości. Nie ma bowiem podstawy prawnej do uznawania dokumentu będącego wynikiem działania instytucji publicznej, za coś innego niż informację publiczną. Art. 61 ust. 1 Konstytucji RP stanowi, iż „Obywatel ma prawo do uzyskiwania informacji o działalności organów władzy publicznej oraz osób pełniących funkcje publiczne”. Jeżeli urzędy chcą ograniczyć do nich dostęp, powinny powołać się na odpowiednie dobra chronione. Tymczasem uznają, że coś nie jest informacją publiczną i zdarza się, że sądy przyznają im rację.

OŚWIADCZENIA MAJĄTKOWE

Jawne z mocy prawa są oświadczenia majątkowe posłów, senatorów, wójtów/burmistrzów/prezydentów, radnych, sędziów, prokuratorów i części osób stojących na czele

najważniejszych instytucji w państwie, w tym dyrektorów sądów i ich zastępców, Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego, Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, Prezesa Narodowego Banku Polskiego. Krąg osób zobowiązanych do złożenia oświadczenia majątkowego jest jednak szerszy i w dużej mierze obejmuje osoby na stanowiskach decyzyjnych.

Nierozwiązanym problemem jest obowiązkowa jawność deklaracji majątkowych premiera, ministrów i wiceministrów. Zgodnie z prawem są one jawne jeśli osoba sprawująca taką funkcję sama zdecyduje się ujawnić majątek. Wprawdzie obowiązuje obyczaj publikowania oświadczeń ministrów, jednak nie jest to nakaz i zdarzało się inaczej.

Przepisy zmieniające tę sytuację zostały opracowane tuż przed wyborami parlamentarnymi z 13 października 2019 roku (proces projektowania tej ustawy jest nieznany, nie udało się uzyskać informacji jak powstawała). Ustawa, w której zawarte były przepisy trafiła jednak do Trybunału Konstytucyjnego zaraz po wyborach. Bowiem obok przepisów, na których wprowadzenia czekamy od lat, dotyczących jawności oświadczeń majątkowych wymienionych wyżej, zawierała też przepisy dotyczące szerokiego ujawniania majątku rodzin polityków, w tym dorosłych dzieci. Trybunał Konstytucyjny, który jest całkowicie zależny od większości rządzącej raczej nie będzie tej ustawy w ogóle rozpatrywał w najbliższych latach. A to oznacza, że powrót do tematu jest mało prawdopodobny.

Inną kwestią jest obejmowanie niektórych oświadczeń klauzulą „zastrzeżone”. System ten nie podlega rozliczalności. Sieć Obywatelska Watchdog Polska podjęła nieudaną próbę kontroli tej klauzuli wobec sędziego będącego zastępcą sędziowskiego rzecznika dyscyplinarnego. Jak podały media, był jednym z 4 sędziów na 800, którego oświadczenie objęto klauzulą w Sądzie Apelacyjnym w Poznaniu (organie właściwym do składania oświadczeń). Wydaje się, że presja społeczno-medialna przyczyniła się do zdjęcia klauzuli, gdyż oświadczenie za 2019 rok zostało ujawnione. Przypadków, w których trudno zrozumieć dlaczego w jednym roku podlegają klauzuli, a w innym nie, lub też przypadków gdy klauzula jest nałożona z nieznanych przyczyn, może być więcej. Jak podawały media, zastrzeżenie dokumentów w opisywanym wypadku miało nastąpić na wniosek samego zainteresowanego, który 15 lat wcześniej pracował w prokuraturze, gdzie zajmował się przestępczością zorganizowaną.

Często podnosi się także iluzoryczność oświadczeń majątkowych jako formy kontroli majątku osób pełniących funkcje publiczne. Jest to związane z tym, że deklaracje wciąż wypełniane są na papierze i skanowane, nie ma danych w systemach elektronicznych. Wypełniane na papierze są nieczytelne, trzeba wkładać wiele wysiłku w ich odczytanie.

PRZEJRZYSTOŚĆ PARTII POLITYCZNYCH

Partie polityczne mogą być finansowane wyłącznie z budżetu państwa, darowizn od osób fizycznych, spadków, zapisów, dochodów z własnego majątku, składek członkowskich.

Partie polityczne co roku składają swoje sprawozdania do Państwowej Komisji Wyborczej, w terminie do 31 marca kolejnego roku. Są to sprawozdania o źródłach pozyskania środków finansowych, w tym kredytach i wydatkach poniesionych ze środków Funduszu Wyborczego. PKW publikuje te informacje, bez załączników <https://pkw.gov.pl/finansowanie-polityki/finansowanie-partii-politycznych/sprawozdania-finansowe-partii-politycznych-za-rok-2019/komunikat-panstwowej->

[komisji-wyborczej-z-dnia-10-czerwca-2020-r-w-sprawie-sprawozdan-o-zrodlach-pozy](#)

By dowiedzieć się kto wpłaca darowizny na partie polityczne bądź kto otrzymuje od nich pieniądze, trzeba udać się do Krajowego Biura Wyborczego i zapoznać ze szczegółami. Jest to procedura uciążliwa dla obywateli i spóźniona, zwłaszcza w latach wyborczych, gdy wiedza kto wpłaca na poszczególne partie polityczne jest istotna przy podejmowaniu decyzji wyborczej.

W związku z tym, że Konstytucja RP, w artykule 11, gwarantuje że finansowanie partii politycznych jest jawne, Sieć Obywatelska Watchdog Polska, od ponad 7 lat stara się pozyskiwać informacje od partii politycznych na wniosek o informację publiczną, poza terminem składania sprawozdania. Istnieje bogate orzecznictwo sądowe, przyznające rację obywatelom, którzy chcą na bieżąco dowiadywać się o finanse partii. Niestety, dwie największe partie – Prawo i Sprawiedliwość oraz Platforma Obywatelska wciąż muszą być na nowo pozywane. Partie, które zaczynają swoją działalność też często nie są świadome swoich obowiązków – jak w przypadku partii Wiosna Roberta Biedronia (<https://siecobywatelska.pl/jak-w-mijajacej-kadencji-partie-traktowaly-swoja-przejrzystosc/>)

21. ZAPOBIEGANIE KONFLIKTOWI INTERESÓW

Podstawowym sposobem zapobiegania konfliktowi interesów są ograniczenia nakładane przez ustawę o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne, z 21 sierpnia 1997 roku.

Ograniczeniom podlegają, w różnym stopniu, osoby wydające decyzje w instytucjach publicznych i stojące na ich czele. Nie mogą one prowadzić działalności gospodarczej, część z nich ma ograniczoną możliwość posiadania udziałów w spółkach prawa handlowego, możliwość bycia w nich zatrudnionymi, być członkami zarządów, rad nadzorczych itp. Muszą one również poinformować o działalności gospodarczej prowadzonej przez małżonka. W razie, gdyby takie osoby były w opisanej sytuacji, muszą ją zakończyć przed objęciem stanowiska, czyli sprzedać udziały, przestać sprawować funkcje w zarządach czy radach nadzorczych, ewentualnie zamknąć działalność gospodarczą. Wtedy też składają w tej sprawie stosowne oświadczenie. W razie, gdy sytuacja zmienia się podczas sprawowania funkcji, zazwyczaj oznacza to rezygnację z jej sprawowania.

Zakaz zajmowania stanowisk w organach spółek nie dotyczy części osób, o ile zostały wskazane przez Skarb Państwa, inne państwowe osoby prawne, spółki z udziałem Skarbu Państwa, jednostki samorządu terytorialnego, ich związki lub inne osoby prawne jednostek samorządu terytorialnego lub związek metropolitalny. Osoby te nie mogą zostać wskazane do więcej niż dwóch spółek prawa handlowego z udziałem podmiotów wskazujących te osoby.

Ponadto Państwowa Komisja Wyborcza prowadzi jawny rejestr korzyści <https://rk.pkw.gov.pl/>. Zgłoszeń do niego muszą dokonywać ministrowie, wojewodowie, osoby zarządzające samorządami i związkami metropolitalnymi. W rejestrze tym winny się znaleźć następujące informacje:

- wszystkich stanowiskach i zajęciach wykonywanych zarówno w administracji publicznej, jak i w instytucjach prywatnych, z tytułu których pobiera się wynagrodzenie, oraz pracy zawodowej wykonywanej na własny rachunek;

- materialnego wspierania przez inne podmioty działalności publicznej prowadzonej przez zgłaszającego;
- darowiznach otrzymanych od podmiotów krajowych lub zagranicznych, jeżeli ich wartość przekracza 50% najniższego wynagrodzenia pracowników
- wyjazdach krajowych lub zagranicznych niezwiązanych z pełnioną funkcją publiczną, jeżeli ich koszt nie został pokryty przez zgłaszającego lub jego małżonka albo instytucje ich zatrudniające bądź partie polityczne, zrzeszenia lub fundacje, których są członkami;
- innych uzyskanych korzyściach.
- udziale w organach fundacji, spółek prawa handlowego lub spółdzielni, nawet wówczas, gdy z tego tytułu nie pobiera się żadnych świadczeń pieniężnych.

W przypadku podania nieprawdy można odpowiadać karnie, na podstawie art. 233 kodeksu karnego, jak w przypadku składania fałszywych zeznań. W momencie, gdy prowadzone są konsultacje dotyczące raportu Komisji Europejskiej na temat rządów prawa, opinia publiczna w Polsce dowiaduje się, że prezes jednej ze spółek skarbu państwa – Orlen, wiele lat wcześniej, będąc wójtem gminy, prawdopodobnie tylko formalnie nie miał udziałów w pewnej firmie. W czasie sprawowania funkcji wójta znacząco wpływał na jej politykę kadrową i handlową. Pytaniem pozostaje, czy zależna od większości rządzącej prokuratura podejmie tę sprawę. Wedle doniesień medialnych miała już wcześniej dysponować dowodami w tej sprawie. To sprawia, że nadzieje na egzekwowania prawa w tej kwestii są niewielkie. Dodatkowo już wcześniej prokuratura podporządkowana większości rządzącej, umorzyła inne postępowanie karne przeciw tej samej osobie. Dotyczyło ono korupcji. Sprawę ujawnił jeden z dzienników – Gazeta Wyborcza. W pierwszych kilku dniach to spółka Orlen (z udziałem Skarbu Państwa i kontrolowana przez państwo) zajmowała się komunikacją kryzysową. Ponownie zatem miało miejsce nadużycie zasobów spółki w obronie osoby prywatnej.

22. OCHRONA SYGNALISTÓW

Od wielu lat wszystkie rządy konsekwentnie nie zajmują się regulacją sytuacji prawnej sygnalistów. Organizacje społeczne – Fundacja im. Stefana Batorego, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Forum Związków Zawodowych i Instytut Spraw Publicznych przygotowały obywatelski projekt ustawy. Brak woli politycznej do przyjęcia jakiegokolwiek regulacji.

23. SEKTORY Z WYSOKIM RYZYKIEM KORUPCJI.

Wedle Rządowego Programu Przeciwdziałania Korupcji na lata 2018–2020 sektorami najbardziej zagrożonymi korupcją są:

- **Modernizacja i rozbudowa infrastruktury** – przetargi i źle opracowana lub celowo zmanipulowania specyfikacji istotnych warunków zamówienia.
- **Informatyzacja administracji publicznej** - stosowania przez zamawiających niejasnych kryteriów wyboru i sposobu wyłaniania firm, nadużywanie procedur niekonkurencyjnych, dzielenie zamówień, specyfikacje ograniczające konkurencyjność. Dochodzą do tego trudności związane z wiedzą o zamówieniu.

- **Obronność** – ograniczona transparentność zamówień (ze względu na bezpieczeństwo państwa) i ich specjalistyczny charakter. Nieprawidłowości mogą również dotyczyć parametrów kupowanego sprzętu i uzbrojenia, m.in. wydawania zgody na obniżanie wymogów, czynności związanych z odbiorem, testami, badaniami oraz kontrolą. Korupcja może pojawić się także w kontekście niedozwolonego handlu informacjami strategicznymi. Drugą płaszczyzną, obarczoną szczególnie wysokim ryzykiem wystąpienia zagrożenia korupcyjnego, jest polityka kadrowa.
- **Ochrona zdrowia** - dystrybucja środków publicznych na kontraktowanie usług medycznych, refundację leków, zakup i dostawę sprzętu i aparatury medycznej oraz zlecaniem wykonywania usług medycznych podmiotom niepublicznym. Ryzyka związane z nieformalnym oddziaływaniem na proces legislacyjny w obszarze ochrony zdrowia i polityki lekowej państwa, nielegalnym wpływem na procedurę rejestracji leków. Międzynarodowy handel lekami i organami.
- **Energetyka** – lobbing dotyczący prawa i nielegalne uzyskiwanie koncesji i zezwoleń.
- **Ochrona środowiska** – handel drewnem prowadzony przez Lasy Państwowe, koncesje, postępowania administracyjne dotyczące ochrony środowiska.
- **Gospodarowanie środkami unijnymi** – różne zagrożenia, zależnie od tego jakiej sfery dotyczą.
- **Zamówienia publiczne** – Do najczęstszych przypadków zachowań sprzyjających korupcji należy: niestosowanie lub obchodzenie przepisów prawa zamówień publicznych, wadliwe przeprowadzanie procedury udzielania zamówień publicznych, brak sprecyzowanej koncepcji lub celu realizacji zamówienia publicznego, brak rzetelnego planowania zamówień publicznych, wadliwe sporządzanie dokumentów, niewłaściwe opracowywanie umów, nadużywanie trybów nieprzetargowych, manipulowanie przetargami, nierówny dostęp do informacji o zamówieniach publicznych, manipulowanie kryteriami dokonywania oceny ofert, niewłaściwe lub niedostateczne dokumentowanie prowadzonych postępowań, udzielanie zamówień nierzetelnym wykonawcom.
- **Profesjonalne zawody sportowe** - w tym przypadku korupcja występuje przede wszystkim w formie łapownictwa po stronie sędziów, zawodników, działaczy sportowych i innych uczestników zawodów. Przekupstwo łączy się tu również z zakładami wzajemnymi jako jedną z form hazardu oraz z tzw. sprzedawaniem meczów

PLURALIZM MEDIÓW

B. PRZEJRZYSTOŚĆ DOTYCZĄCA WŁASNOŚCI MEDIÓW I WPŁYW INSTYTUCJI PUBLICZNYCH

32. PRZEJRZYSTE REGULACJE DOTYCZĄCE ZAKUPU REKLAM PRZEZ INSTYTUCJE PUBLICZNE

Nie ma zasad regulujących zlecanie reklam przez instytucje publiczne. Powszechną praktyką, zarówno na poziomie rządowym, jak i samorządowym, jest zlecanie reklam „przyjaznym” władzy mediom. Ta praktyka nie zawsze występuje, ale stanowi na tyle poważny problem by przyczyniać się do osłabiania warunków rozwoju dla mediów lokalnie i mocno wpływać na kondycję mediów ogólnopolskich.

33. ZASADY RZĄDZĄCE PRZEJRZYSTOŚCIĄ WŁASNOŚCI MEDIÓW I DOSTĘP DO INFORMACJI NA TEMAT WŁASNOŚCI MEDIÓW

Teoretycznie każdy może sprawdzić właściciela mediów, ale trudno jest to zrobić jednym ruchem. Zgodnie z ustawą prawo prasowe wydawcy muszą podawać nazwę i adres wydawcy oraz adres redakcji i nazwisko redaktora naczelnego. Jednak tego, kto jest właścicielem, trzeba już szukać indywidualnie w publicznych rejestrach. Często jest to skomplikowane, gdyż i w tych rejestrach właścicielem może być kolejny podmiot, którego danych trzeba szukać dalej. Nie ma obowiązku podawania takich szczegółowych danych, więc dostęp do takiej informacji jest ograniczony.

Co więcej nie istnieje publiczna baza mediów. Próbę zrobienia takiej bazy podjął Polski Pen Club w odniesieniu do dzienników i czasopism <http://pressclub.pl/rejestr-dziennikow-i-czasopism/>. Ta praca polega na wnioskowaniu do sądów okręgowych, w których rejestrowane są takie wydawnictwa i wprowadzaniu odpowiedzi do wspólnej bazy. Działanie to napotyka na szereg trudności, gdyż takie dane w sądach często nie są zdigitalizowane.

C. ZASADY OCHRONY DZIENNIKARZY

36. DOSTĘP DO INFORMACJI PUBLICZNEJ I DOKUMENTÓW

Dostęp do informacji publicznej dla dziennikarzy oparty jest na ustawie o informacji publicznej. W ciągu ostatnich 10 lat zmiany w dostępie do dokumentów nie zawsze podlegały pozytywnym zmianom. Standardem stało się nie tylko pozaprawne używanie pojęcia dokumentu wewnętrznego, o którym była już mowa, ale też twierdzenie, że wnioskodawcy oczekują udostępnienia zbyt wielu dokumentów (informacja przetworzona) czy twierdzenie, że jakiś dokument nie stanowi informacji publicznej. W praktyce stanowi to bardzo duże ograniczenie prawa do informacji, także dla dziennikarzy. W ostatnich latach zjawisko zaczęło przyjmować monstrualne rozmiary. <https://www.press.pl/tresc/62718,zabawa-w-gluchy-telefon;> <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/spoleczenstwo/2102465,1,urzedowe-techniki-splawiania-obywateli.read>

Dodatkowo, w 2021 roku pojawiła się prawdziwa ofensywa ograniczeń w dostępie do informacji. Najpierw przedstawiono znienacka dwie nowe ustawy. Jedna wprowadziła „tajemnicę dyplomatyczną” – ograniczającą dostęp do informacji o polityce zagranicznej w sposób nieokreślony i bardzo pojemny. Ta ustawa jest już przyjęta. Druga zamyka nadzór nad działaniami prokuratorów i możliwość sprawdzenia tego, jak prowadzili postępowania przygotowawcze <https://siecobywatelska.pl/podwojny-zamach-na-jawnosc/>. Z kolei w Trybunale Konstytucyjnym

znalazły się trzy sprawy dotyczące ograniczenia jawności
<https://siecobywatelska.pl/co-wladza-chce-ukryc/>

Ponadto coraz częściej zdarza się, że spółki skarbu państwa lub konkretne instytucje państwowe odmawiają dostępu do informacji wybranym dziennikarzom, nie zapraszają ich na konferencje prasowe, nie dają akredytacji <https://siecobywatelska.pl/interweniuujemy-niedopuszczalny-bojkot-dziennikarzy-przez-polska-wytwornie-papierow-wartosciowych/>

37. SPRAWY SĄDOWE PRZECIW DZIENNIKARZOM

Niełatwioną od lat sprawą jest wykreślenie z kodeksu karnego artykułu 212, dotyczącego sankcji karnej za zniesławienie <https://siecobywatelska.pl/artukul-212-postulujemy-dekryminalizacje-znieslawienia/>.

INNE KWESTIE INSTYTUCJONALNE ZWIĄZANE Z RÓWNOWAŻENIEM SIĘ WŁADZ

NIEZALEŻNE INSTYTUCJE

Do 9 września 2020 roku powinien zostać wybrany nowy rzecznik Praw Obywatelskich. Przez ponad pół roku większość rządząca manipulowała terminami, bojkotowała działania na rzecz wyboru Rzecznika, a obecnie złożyła wniosek w zależnym od niej Trybunale Konstytucyjnym o pozbawienie Rzecznika mandatu ze względu na to, że minęła jego kadencja. W tym czasie, gdy ma się odbyć sprawa (10 marca), nie ogłoszono naboru na Rzecznika. Wcześniej były trzy nieudane rundy wyborów, w których obywatele starali się o wybór obywatelskiej kandydatki <https://naszrzecznik.pl/>. Nie udało się to.

ELECTIONS

Wybory prezydenckie w 2020 roku budziły ogromne kontrowersje. Urzędujący Prezydent wykorzystywał swoją pozycję i pomimo pandemii prowadził kampanię. Jednocześnie nie odpowiadał na wnioski o informację dotyczące tej kampanii. <https://siecobywatelska.pl/pytamy-dla-was-o-wybory/>

Z pominięciem zasad tworzenia prawa wyborczego wprowadzono zmiany dotyczące wyborów I zaczęto organizować wybory na podstawie prawa, które jeszcze nie zostało przyjęte. W wyniku tego proceduru przekazano dane milionów wyborców instytucji do tego formalnie jeszcze nie powołanej, czyli Poczcie Polskiej. Doszło do złamania prawa, a za obywatelami nie ujął się Prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych. Obecnie obywatele dochodzą swoich praw w sądach. <https://siecobywatelska.pl/wybory-kopertowe-prezes-uodo-nie-widzi-problemu/>